

lyét rejti, ugyanis ő szervezett szabadcsapatot a cs. kir. csapatok oldalán. Vécsey Károly életrajzában főlegesen külön említeni az V. hadtestet és az aradi ostromsereget, mert a kettő ugyanaz. Vetter 1849 márciusában nem lehetett Dembiński után a déli hadsereg fővezére, mivel Dembiński sem volt az. Vetter a magyar fősereget vette át; a déli hadsereg fővezéri posztját csak 1849 júliusától töltötte be. A honvéd mérnökár főnöke sem volt, mert ezt a tisztelet Gyulai Gaál Miklós tábornok töltötte be. Vogel 1849-ben nem volt Temesvárott hadosztályparancsnok, hiszen Galiciában szolgált. Vukovics 1849 márciusában nem lehetett a komáromi magyar hadsereg hadbiztos, mert 1. Vukovics kormány-, és nem hadbiztos volt. 2. Vukovics a Tisza-mentén álló

magyar fősereg kormánybiztos volt. 3. Komárom kormánybiztos ekkor Puky Miklós volt.

Ebből az unalmasan hosszúra nyúlt hibafelsorolásból is kiderült talán, hogy a forráskiadáshoz szükség van bizonyos szakismeretre az adott korszak területén. S ha a sajtó alá rendező ilyen nem rendelkezik, akkor célszerű kötetet lektoráltatnia. Annál is inkább, mert az elmúlt években egyre több forráskiadvány jelent meg az elemi szakmai követelmények minimumát kielégítő tudományos apparátus nélkül. Márpedig az ilyen hibák ragadósak, és tovább vándorolnak egyik kötetből a másikba. Ez pedig végső soron tökéletesen használhatatlan kiadványokat eredményezhet.

Hermann Róbert

FOGARASSY LÁSZLÓ

A MAGYARORSZÁGI TANÁCSKÖZTÁRSASÁG KATONAI ÖSSZEOMLÁSA

(Akadémia Kiadó, Budapest, 1988. 91 o.)

Vékonyka — alig öt és fél íves —, de tartalmát tekintve igen fontos kötetet jelentetett meg az Akadémia Kiadó „Ertekezések a történelmi tudomány köréből” című sorozatának 109. köteteként, a Pozsonyban élő és dolgozó Fogarassy László történész tollából.

A hazai olvasóközönség talán kevésbé — a szűkebb történész szakma viszont már jobban — ismeri Fogarassy László több mint három évtizedes történészi munkásságát. Hazai folyóiratok, múzeumi évkönyvek és tanulmánykötetek írásai tanúskodnak rendszeres „jelentkezéseiről” német és szlovák nyelvű folyóiratok (is) kiterjedt recenziós tevékenységéről.

Fogarassy László kutatási területe viszonylag rövid időszakot ölel fel Magyarország történelméből, bizonyára ebből is fakad, hogy a határainkon túl élő történész választott kutatási területének — az 1918-as őszirózsás forradalom, a Magyarországi Tanácsköztársaság, a

szerveződő ellenforradalom és a burgenlandi kérdés — elismert szakértője.

Jelen kötetének megjelenését hosszú kutatómunka, számos előtanulmány, részpublikáció előzte meg, hogy végre alapos összefoglalást adjon a Magyarországi Tanácsköztársaság katonai „végnapjairól”, az összeomlásról.

Fogarassy László nem vállalkozik nagy ívű áttekintésre, „mindössze” néhány tragikus augusztusi nap történetét dolgozza fel. Azoknak a napoknak a katonai — és részben politikai — történéseiről szól, amely napok a tankönyvekben már a Forradalmi Kormányzótanácsot felváltó szakszervezeti kormány időszakaként jelentkeznek, hiszen a volt népbiztosokat biztonságba szállító vonat 1919. augusztus 1-jén már elhagyta Budapestet.

A kormány változott, a hadsereg és a zászló — ha csak elnevezésében is — egy rövid ideig még vörös maradt. Ez a maradék, magára hagyott — színét egy-

re inkább elvesztő — Vörös Hadsereg, illetve néhány egysége ideig-óráig még igyekezett feltartóztatni a többszörös túlerőben levő román hadsereget, melynek ekkorra a Tisza „már elméleti határ” sem lehetett.

A kötet első részében a szerző a Tisza mentén Szolnoknál megívott utolsó ütközetről szól, amely már a teljes reménytelenség jegyében zajlott. A Vörös Hadsereg csapatai nem tudták feltartóztatni a románokat, de harcolni sem volt kedvük. A legtöbb munkásalakulat — ezredek, zászlóaljok — nem akart tovább harcolni. Úgy vélem, ismét élesen megmutatkozott a felvidéki sikeres hadjáratot feladó politikai lépés demoralizáló hatása.

A szolnoki csata után a román hadsereg előtt gyakorlatilag nyitva állt az út az ország belsejébe, Budapestre. A román „visszafogottság” csak az antant hatalmakon múltott. Azok hiába tettek akkor lépéseket a támadók, megszállók „megállítására,” Marderescu tábornoknak Budapest (is) kellett. A bevonulás különösebb incidens nélkül zajlott le. A volt vörös csapatok igyekeztek kicsúszni a románok kezéből, hiszen a bánásmód semmi jóval nem kecsegtetett. Sokaknak azonban nem sikerült azt elkerülni. Megközelítőleg 45 ezer katona és tiszt kerül fogságba augusztus első felében a Duna-Tisza közén.

Ha harcok nem is, de katonai események a Dunántúlon is történtek. Ezek többnyire a helyi hatalom megszervezéséért zajló csetepatékat jelentették, vörösök és fehérek, vörösök és vörösök között.

Fogarassy László igyekezett ezeket az eseményeket súlyuknak megfelelően bemutatni, ugyanakkor utalni arra, hogy a tanács hatalom nem szűnt meg az egész országban 1919. augusztus 1-jével.

1919 augusztus első fele egy kísérlet végkifejletét jelentette, nemcsak politikai, de katonai vonalon is. A hadsereg állapota jól tükrözte azokat a belső viszonyokat, amelyek a 133 nap alatt az országot is jelentették: feszülő ellentétek, pillanatnyi közösségvállalások, egyéni és csoportérdekek. Amint a legfőbb összetartó erő — a haza, a terület megvédése — megszűnt létezni, a magára maradt hadsereg is felbomlott. Hiába volt már Stromfeld Aurél ismételt jelentkezése Gödöllőn, csapatok nélkül, sokszoros túlerő ellen nem volt mit tenni. A túlerő pedig szinte az egész országot megszállta és a fegyverszünetet

és a megszállás korlátozását többek között a következő feltételekhez kötötte: „A) A legmagasabb román parancsnokság lemond arról, hogy megszállja egész Magyarországot, ha a legfőbb magyar parancsnokság kötelezi magát:

I. Átadni:

a) az egész hadianyagot és pedig minden ághoz tartozót. . .

b) mindazon gyárakat, amelyek Magyarországon fegyverzet és muníció gyártására szolgálnak. Ezeknek leszerelése Románia javára effektuálva lesz román specialisták és magyar munkások által.

c) mindennemű szükséges fõlserelést, amely egy háromszázezer fõnyi hadsereg fõlsereléséhez szükséges.

d) ötven százalékát az egész vasúti mozgóanyagoknak. . .

e) 200 túraautomobilt és 400 teherautó-mobilt. . .

f) mindazon szarvasmarhának és mindenfajájú állatnak 30 százalékát, amely leltárak szerint még Magyarországon létezik,

g) mindenfajájú mezõgazdasági gépnek 30 százalékát. . .

h) 20 000 vagon gabonát, 10 000 vagon tengerit és 5000 vagon árpát és zabot,

i) . . .

j) 51 százalékát mindennemű vízi járműveknek. . .

...”

A feltételek teljesültek, az eredmény ismeretes!

Hogy mi következett a megszállás után, arról már nem ír Fogarassy László, ő csak a katonai összeomlás bemutatását tartotta feladatának és azt sikerrel teljesítette. Munkája egyik legfőbb érdemének tartom, hogy a köztudatban — az iskolai történelemtanításnak köszönhetően — még napjainkban is élő „áruló” legendát „egyszerűen” tényekkel cáfolja. Nem ír ő arról, hogy azért bukott el a Magyarországi Tanácsköztársaság, mert árulók a Vörös Hadsereg támadási tervét a románoknak juttatták el, ír viszont azokról a körülményekről, amelyek a katasztrófát előidézték, elősegítették. A könyv — recensens véleménye szerint — az 1919 augusztusában kialakult „katonai interregnum” egyik leg-hitelesebb bemutatása. Nem hősokeket és árulókat teremtett Fogarassy László köteté lapjain — bár bizonyára voltak azok is —, hanem katonákat, embereket, akik elbuktak a belső gyengeségek és a túlerő támadásával szemben, de emléküket beírták a magyar történelembe.

Szakály Sándor